

Eriyttäminen uskonnollisista tai maailmankatsomuksellisista syistä perusopetuksen oppiaineissa

1. Perusopetuksen lähtökohta

Perusopetuslaki ja -asetus määrittävät koulun antamaa opetusta.

Perusopetuslain 11 § sisältää luettelon perusopetuksen oppiaineista: *äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli, vieraita kieliä, ympäristöoppi, terveystieto, uskonto tai elämäkatsomustieto, historia, yhteiskuntaoppi, matematiikka, fysiikka, kemia, biologia, maantieto, liikunta, musiikki, kuvataide, käsityö ja kotitalous.*

Peruskoulussa opiskelevan oppilaan tulee osallistua perusopetukseen.

Perusopetuslain 18 §:n mukaan oppilaan opetus voidaan järjestää osittain toisin, jos

- (1) oppilaalla katsotaan joltakin osin jo ennestään olevan perusopetuksen oppimäärää vastaavat tiedot;
- (2) perusopetuksen oppimäärän suorittaminen olisi oppilaalle olosuhteet ja aikaisemmat opinnot huomioon ottaen joltakin osin kohtuutonta;
- (3) se on perusteltua oppilaan terveydentilaan liittyvistä syistä.

Joten **laki ei tunne mahdollisuutta olla osallistumatta perusopetukseen uskonnollisen tai maailmankatsomuksellisen vakaumuksen vuoksi.**

Suomessa on oppivelvollisuus, muttei koulupakkoa, joten oppilas voi saada perusopetuksen oppimäärää vastaavat tiedot jollakin muulla tavalla, esimerkiksi kotiopetuksena.

Perusopetuslain (628/21.8.1998) oheiset kohdat määrittävät oppivelvollisuuden ja sen suorittamisen:

25 § Oppivelvollisuus.

Suomessa vakinaisesti asuvat lapset ovat oppivelvollisia. Oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna, jona lapsi täyttää seitsemän vuotta. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 10 vuotta.

26 § Oppivelvollisuuden suorittaminen.

Oppivelvollisen on osallistuttava tämän lain mukaisesti järjestettyyn perusopetukseen tai saatava muulla tavalla perusopetuksen oppimäärää vastaavat tiedot.

Huoltajalla on vastuu oppivelvollisuuden suorittamisesta:

Kun oppilas siirtyy kotiopetukseen, **huoltaja** on velvollinen huolehtimaan oppivelvollisuuden suorittamisesta.

Perusopetuslaki 26 § Oppivelvollisuuden suorittaminen: Oppivelvollisen huoltajan on huolehdittava siitä, että oppivelvollisuus tulee suoritetuksi.

Toistaiseksi Turun koululaitoksessa ei ole myönnetty kotiopetusoikeutta uskonnollisesta tai maailmankatsomuksellisesta syystä.

2. Pakkoa vai joustavuutta?

Uskonnollista tai eettisistä syistä koulun eri oppiaineista vapautusta pyytävät huoltajat ovat **erilaisia**, koska he tulevat hyvin erilaisista kulttuuriympäristöistä. Huoltajilla on monenlaisia näkemyksiä ja perusteluja siitä, mikä on uskonnollisesti hyväksyttävää ja mikä ei.

Kun huoltaja on johdonmukainen vakaumuksessaan, silloin kompromissien mahdollisuuskin on parempi. Koulun ei tarvitse noudattaa huoltajien vaihtelevia toiveita: Jos jossakin koulun oppiaineessa laulut kelpaavat, miksei musiikkitunnillakin!

Eriyttämisessä otettava huomioon

Kun koulu joutuu tekemään joustavia opetusjärjestelyjä ja eriyttävää opetusta, opettajan pitää ottaa huomioon **vastuukysymykset, opetussuunnitelma ja oppilaiden tasavertaisuus**.

Opettaja on **vastuussa** siitä opetusryhmästä, jota hän opettaa työjärjestykseen merkittynä aikana. Vastuun voi siirtää toiselle opettajalle. Jos oppilas tekee tuntien aikana eriytettyjä tehtäviä tai muuta toimintaa, sen tulee tapahtua sellaisessa tilassa, jota opettaja pystyy valvomaan tai valvojana on toinen opettaja.

Hyväksytty **opetussuunnitelma** määrittelee opetuksen tavoitteet ja sisällöt vuosiluokittain. Ne koskevat kaikkia perusopetukseen osallistuvia. Jos vanhemmat haluavat poiketa opetussuunnitelmasta ja muuttaa tai jättää pois tiettyjä sisältöjä, pitää heidän sopia koulun kanssa, millä tavoin oppilas (1) opiskelee saman asian toisella tavalla tai (2) korvaa mainitun sisällön opiskelun. Mikäli pois jätetty opiskeltava asia on keskeinen kyseisessä oppiaineessa, vaikuttaa sen pois jääminen myös arvosanaan.

Oppilaiden tasavertaisuus on myös syytä ottaa huomioon eriyttäessä. Toiset oppilaat kokevat epäreiluna, jos joku pääsee opiskelussaan vähemmällä tai toinen joutuu tekemään ”ikäviä” asioita ja toinen ei. Myöskään opettajan työmäärä ei saa lisääntyä kohtuuttomasti, kun hän eriyttää opetusta.

Erilaisia eriyttämisratkaisuja on ehdotettu eri oppiaineiden yhteydessä.

Kun eriyttäminen ei onnistu

Kouluissa saattaa tulla sellaisia tilanteita, joissa koulun eriyttävät ratkaisut eivät sovi huoltajille. Koulun oppiaineista lähinnä musiikinopetus ja liikunta ovat sellaisia, että joku yksittäinen huoltaja on vaatinut oppilasta lähtemään pois oppitunnilta, kun lukujärjestyksessä on ollut musiikkia tai liikuntaa..

Huoltajaa on syytä muistuttaa siitä, että oppivelvollisuuden suorittaminen on huoltajan vastuulla.

Jos oppilaan huoltaja ei suostu tarjottuihin kompromisseihin ja oppilas on poissa säännöllisesti tietyn oppiaineen tunnit, suoritusta ei voi tässä aineessa arvostella. Oppilaalle voidaan tämän jälkeen antaa vielä mahdollisuus esim. kesällä tarvittavan näytön antamiseen ao. oppiaineessa (ehdot). Jos tämäkään ei käy, on ainoa mahdollisuus oppilaan siirtyminen kotiopetukseen. Huoltajalle on kotiopetuksen osalta kerrottava, että jos oppilaalle joskus halutaan peruskoulun päättötodistus, on hänen suoritettava kaikki peruskoulun oppiaineet - myös musiikki - ns. erityisessä tutkinnossa, jossa hänen tietonsa ja taitonsa tutkitaan.

Turussa ei ole annettu tähän mennessä kyseisissä tapauksissa kotiopetusmahdollisuutta.

3. Eriyttämiskäytännöt eri oppiaineissa

MUSIIKKI

Musiikki on perusopetuksen oppiaine, joten musiikista ei saa antaa vapautusta tai järjestää sen tilalle muuta opetusta tai korvaavaa toimintaa.

Eriyttäminen musiikissa

Jos musiikkitunneilla on selvästi *kristillistä musiikkia*, muslimioppilaita ei voi velvoittaa osallistumaan sen opiskeluun. Samoin osa *nuorisomusiikista (jytä, pop, rock, heavy...)* ei sovi muslimeille.

Mikäli oppilaan huoltaja kieltää lapsensa osallistumisen musiikinopetukseen, pyritään neuvotellen, musiikinopetukseen ja ohjeisiin tutustuen perustelemaan peruskoulun oppilaan velvollisuus osallistua musiikinopetukseen.

Vain erittäin harvoissa poikkeustapauksissa eriytetään koulun musiikinopetuksen opetussuunnitelmaa kyseiselle oppilaalle. On tärkeää, että kunnan kaikissa kouluissa pyritään eriyttämään samalla tavalla.

Musiikinopetuksen eriyttämisperiaatteita:

- oppilas on pääsääntöisesti läsnä musiikkitunnilla
- muslimioppilaan ei tarvitse osallistua, jos oppitunnilla on kristillistä tai jytä-, pop-, rock- tai vastaavaa musiikkia
- teorianopiskeluun osallistutaan
- lauluihin osallistuminen tapauskohtaisesti: yleensä lasten- ja kansanlaulut käyvät
- soittimet tapauskohtaisesti: useimmille käy ainakin rumpu ja käsillä rytmiharjoitukset
- musiikkiliikuntaan osallistuminen tapauskohtaisesti
- tanssinopetukseen osallistuminen tapauskohtaisesti
- koelauluna voi olla omakielinen laulu
- musiikkitunneille pyritään ottamaan oppilaan oman kulttuurialueen lauluja, musiikkia ja musiikkiperinnettä

Musiikin arviointi

Musiikki arvioidaan yleisten ja koulun omien arviointiohjeiden mukaisesti. (Hyvän osaamisen kuvaus 4. ja 9. luokan lopussa.)

Mikäli musiikin opetussuunnitelmasta jää oleellisia kokonaisuuksia suorittamatta (oppilas on paljon pois tunneilta tai opetusta on runsaasti eriytetty), tämä otetaan huomioon arvostelussa.

Mikäli oppilaan luokan musiikin oppimäärä jää kokonaan suorittamatta, merkitään todistuksen lisätietoihin: ”X. luokan musiikin oppimäärä suorittamatta” ja jätetään numero- tai sanallinen arviointi antamatta. Viimeistään ennen 9. luokan päättötodistuksen saamista tulee oppilaalla olla suoritettuna koko peruskoulun musiikin oppimäärä.

Oppilaalla on myös mahdollisuus kesän aikana suorittaa kyseisen luokan musiikin oppimäärä (ehdot).

USKONTO

Jokaisella oppilaalla on oltava yksi katsomusaine. Se voi olla uskonto tai elämänkatsomustieto. Turussa on myönnetty lv. 2004 - 05 koulun uskonnonopetuksesta vapautus huoltajan pyynnön ja oman uskonnollisen yhdyskunnan selvityksen perusteella Jehovan todistajille.

Ortodoksit/kreikkalaiskatoliset osallistuvat ortodoksiseen uskonnonopetukseen. Opetusta järjestetään aluekohtaisesti tai keskitetysti.

Roomalaiskatoliset saavat roomalaiskatolista uskonnon opetusta. Opetus järjestetään keskitetysti keskustan kouluissa.

Kaikki ortodoksit tai kreikkalaiskatoliset ja roomalaiskatoliset pyritään ohjaamaan oman uskonnon opetukseen.

Islamin opetusta Turussa järjestetään koulukohtaisesti, aluekohtaisesti ja keskitetysti. Kaikki oppilaat, joille huoltajat ovat ilmoittaneet uskonnoksi islam / muslimi pyritään ohjaamaan islamin opetukseen. Myös sellaisilla muslimioppilailla, jotka eivät kuulu mihinkään islamilaiseen yhdyskuntaan, on oikeus kasvatuksen ja kulttuuritaustan perusteella osallistua islamin opetukseen. Islamilaisiin yhdyskuntaan kuulumattomilla muslimieilla on mahdollisuus valita myös elämänkatsomustieto tai muu koululaitoksessa opetettava uskonto (UE, UO, UK).

Väestörekisteriin kuuluvat oppilaat osallistuvat elämänkatsomustiedon opetukseen, elleivät huoltajat valitse lapselleen jotakin muuta Turussa opetettavaa uskontoa (UE, UO, UK tai UI).

Kouluun ilmoittautumisen yhteydessä kysytään oppilaan uskonto ja oppilas ohjataan oman uskonnon tai elämänkatsomustiedon opetukseen. Tässä yhteydessä huoltajan tekemä uskontovalinta rinnastetaan koulun muihin valinnaisaineisiin, joten valinta on pysyvä.

Ilmoittautumisen yhteydessä kysytään myös muilta kuin luterilaisilta, osallistuuko oppilas koulun uskonnollisiin tilaisuuksiin.

Myös oman uskonnon uskonnollisista tilaisuuksista, jotka katsotaan uskonnon harjoittamiseksi, voi saada vapautuksen *omantunnon syistä*. Rehtori myöntää vapautuksen keskusteltuaan huoltajan kanssa.

Uskonnon opetussuunnitelmaan kirjattuja tutustumiskäyntejä, virsi- ja lauluperinteen opettamista ja vastaavia opetettavia asioita ei katsota uskonnon harjoittamiseksi.

Uskonnon ja elämänkatsomustiedon valintaa ja opetusta sekä uskonnon harjoittamista koskevat tarkemmat ohjeet löytyvät opetushallituksen muistiosta (Muistio 6.6.2003: *Perusopetuslain muutoksen vaikutukset uskonnon ja elämänkatsomustiedon opetukseen sekä koulun toimintaan.*)

LIIKUNTA

Liikunta kuuluu kaikille oppilaille.

Pukeutumisessa on kiinnittävä huomio asialliseen ja turvalliseen pukeutumiseen. Peittävä vaatetus on sallittua, jos se ei aiheuta vaaratilanteita. Hunnun voi korvata pienellä liinalla. Muslimien pukeutumissäännöt mahdollistavat asialliset jalkineet ja liikunta-asun liikuntatunneille.

Suihkussa käynnissä joudutaan varsinkin alkuopetuksen jälkeen joustamaan. Oppilas voi lähteä liikuntatunnilta aikaisemmin peseytymään tai hän voi käydä erillisessä suihkussa, jos koulussa on sellainen.

Jos huoltaja kieltää *musiikkiliikuntaan* osallistumisen, joudutaan eriyttämään. Opettajan on kuitenkin pystyttävä valvomaan korvaavaa toimintaa.

Uinti käy yleensä 1.- 3. -luokkien aikana opetussuunnitelman mukaisesti. Vanhemmat voivat opettaa lapsille pyyhkeiden käyttöä alastomuuden välttämiseksi. Uintiin osallistumattomille järjestetään korvaavaa toimintaa.

Oppilaalla ei ole oikeutta olla pois koulusta uintipäivänä.

TERVEYSTIETO

Perusopetukseen on tullut uusi oppiaine *terveystieto*. Se sisältyy 1.- 6. -luokilla muitten perusopetuksen oppiaineitten sisälle, lähinnä ympäristötietoon ja biologiaan, mutta yläkoulun luokilla 7.-9. sitä opetetaan kolme vuosiviikkotuntia itsenäisenä oppiaineena.

Eri yläkouluissa tunnit ovat sijoitettu eri tavalla eri vuosiluokille.

Muslimit eivät näe ongelmaa terveellisten elämäntapojen, sairauksien ehkäisyn, ihmisen toimintojen ja muitten terveystietoon liittyvien aihepiirien opetuksessa.

Joissakin kouluissa keskustelua ja hämmennystä on aiheuttanut sukupuoli- ja seksuaalivalistuksen tunneilla käytetty oppimateriaali.

Jos huoltaja tai oppilas kokee opettajan käyttämän materiaalin seksuaalikasvatukseen liittyvässä opetuksessa loukkaavana, opettaja voi käyttää ja antaa oppilaille muuta materiaalia tuntityöskentelyyn ja kokeisiin valmistautumiseen.

LEIRIKOULUT, RETKET, TUTUSTUMISKÄYNNIT, DISKOT

Leirikouluista kannattaa tiedottaa huoltajille, miten yöpyminen, peseytyminen ja ruokailu on järjestetty ja mitä leirikoulun ohjelmaan kuuluu. Suihkussa käyminen ja saunominen yhdessä muiden oppilaiden kanssa on monen muslimihuoltajan mukaan ehdottomasti kiellettyä, vaikka oppilaat olisivat samaa sukupuolta.

Opetussuunnitelmaan kuuluvat *retket* ja *tutustumiskäynnit* kuuluvat kaikille oppilaille.

Luokkien tai koulun järjestämien *diskojen* sisältö on tiedotettava huoltajille, jotta he voivat ratkaista lapsensa osallistumisen niihin.

KOULUN JUHLAT

Joulujuhlan *Enkeli taivaan –laulu* ja *joulukuvaelma* sekä kevätjuhlan *suvivirsi* ovat suomalaista kulttuuriperinnettä eivätkä siten tee juhlasta uskonnollista tilaisuutta, joten kaikki voivat osallistua siihen. Mikäli koulu järjestää selkeästi uskonnollisen joulun- tai kevätjuhlan, koululaisjumalanpalveluksen tai vastaavan, islam- ja eräisiin muihin uskonnollisiin yhdyskuntiin

kuuluvien oppilaiden (esim. Jehovan todistajat) tai omantunnon syistä vapautuksen saaneitten ei tarvitse osallistua niihin, vaan heille järjestetään korvaavaa toimintaa.

Juhlapäiviin liittyy koulussa askartelua, käsitöitä, piirtämistä, musiikkia ja muuta toimintaa. Mikäli oppilas ei saa tehdä juhliin liittyviä toimintoja, pyritään hänelle järjestämään samantapaista toimintaa samassa tilassa.

Vähemmistön takia ei enemmistön tarvitse luopua perinteistään, mutta vähemmistön perinteen tulisi näkyä myös koulun juhlissa, käytävillä ja arjessa.

Ramadanin päätöspäivä ja uhrijuhlan 1. päivä (Id-al-adhaa / Eid-al-Adhaa) ovat muslimioppilaille vapaapäiviä.

RUOKAILU

Muslimiperheet tulevat hyvin monista maista, joiden ruokakulttuurit poikkeavat toisistaan. Muslimioppilaan huoltajalta kysytään kouluun ilmoittautumisen yhteydessä millaista ruokavaliota perhe noudattaa. Turun kaupungissa oppilaalle valitaan yleensä jokin seuraavista neljästä vaihtoehdosta:

Kiellettyjä ruoka-aineita	Saa syödä
sianliha, veri, sisäelimet	nauta, kana ja kala
sianliha, veri, sisäelimet, normaalisti teurastettu nauta	kana ja kala
sianliha, veri, sisäelimet, normaalisti teurastettu nauta ja kana	kala ja lakto-ovovegetaarinen ruoka (maitotuotteet, kananmuna, kasvikset)
ei kiellettyjä ruoka-aineita	ruokalistan mukainen ruoka

Uskonnollisista syistä ruokavaliota noudattavien kanssa on myös syytä selvittää seuraavat asiat:

- Koululaitos ei tarjoa *halal* -säännön mukaista lihaa.
- Oppilas ei voi oma-aloitteisesti vaihtaa ruokavaliota tilapäisesti eikä pysyvästi huoltajien tietämättä.
- Mikäli oppilas toistuvasti jättää syömättä tai valitsee muuta kuin sovittua ruokaa, keittiö voi lopettaa erikoisruoan tarjoamisen oppilaalle keskusteltuaan huoltajan kanssa.